

Серія «Класика української літератури»

Шевченко Тарас

Ш37 Вибрана поезія. Кобзар / Тарас Шевченко. — Харків : Ранок-Креатив, 2025. — 320 с. — (Серія «Класика української літератури»).

ISBN 978-617-09-9607-7

Тарас Шевченко — легендарна неосяжна постать. Його ім'я одразу спливає на думку, коли йдеться про українську літературу й Україну загалом. Шевченків «Кобзар» — це наше літературне надбання і наш національний культурний код, міст між минулим і сучасним, між поколіннями українців, безцінна спадщина, що продовжує формувати національну самосвідомість.

Видання містить безсмертні вірші та поеми Тараса Шевченка, які майже два століття об'єднують українців, закликають до боротьби та дають мудрі відповіді на чимало животрепетних питань. Твори великого поета надихають донині, особливо зараз, коли українська нація постала перед історичним викликом.

УДК 821.161.2

ЧИТАЧЕВІ

*Борітеся — поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!*

Так влучно, проникливо і злободенно промовляє до нас крізь століття справжній велет українського народу, світоч, усебічно освічений та обдарований поет-пророк, прозаїк, мислитель, живописець, гравер, етнограф, громадський діяч, «апостол правди», нескорений борець за волю та свободу — Тарас Григорович Шевченко.

Кожен народ має свою людину-символ. Для нас, українців, такою людиною, безперечно, є геніальний поет, безмежно відданий національній ідеї, — Тарас Шевченко.

Важко переоцінити його роль для України. Своїм життям і творчістю Великий Кобзар надихав і надихає патріотів України на боротьбу за правду, волю та майбутнє.

Його слово живе поза часом. Перечитуючи рядки безсмертного «Кобзаря», розумієш, що автор звертається саме до нас: його перестороги й настанови, страждання й біль, палка любов до України, його заклики, непохитність — усе це відгукується в нас сьогодні, ми живемо цим. Бо слово Тараса — це вогненне слово правди, свободи та надії.

Сьогодні Шевченко разом із нами боронить рідну землю. Боронить своїм «словом» — палким, влучним і сповненим віри у щасливе майбуття рідного народу:

*...І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.*

ПРИЧИННА*

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідний місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

В таку добу під горою,
Біля того гаю,
Що чорніє над водою,
Щось біле блукає.
Може, вийшла русалонька
Матері шукати,
А може, жде козаченька,
Щоб залоскотати.
Не русалонька блукає:
То дівчина ходить,
Й сама не зна (бо причинна),
Що такеє робить.

* Причинна — божевільна жінка; тут — від чар ворожки.

Так ворожка поробила,
Щоб менше скучала,
Щоб, бач, ходя опівночі,
Спала й виглядала
Козаченька молодого,
Що торік покинув.
Обіщався вернутися,
Та, мабуть, і згинув!
Не китайкою* покрились
Козацькії очі,
Не вимили біле личко
Слізоньки дівочі:
Орел вийняв карі очі
На чужому полі,
Біле тіло вовки з'їли,—
Така його доля.
Дарма щоніч дівчинонька
Його виглядає.
Не вернеться чорнобривий
Та й не привітає,
Не розплете довгу косу,
Хустку не зав'яже,
Не на ліжку, в домовину
Сиротою ляже!

Така її доля... О Боже мій милий!
За що ж ти караєш її, молоду?

* Китайка — червона тканина, якою накривали козаків, що загинули в бою.

За те, що так щиро вона полюбила
 Козацької очі?.. Прости сироту!
 Кого ж їй любити? Ні батька, ні неньки;
 Одна, як та пташка в далекім краю.
 Пошли ж ти їй долю,— вона молоденька,
 Бо люде чужії її засміють.
 Чи винна ж голубка, що голуба любить?
 Чи винен той голуб, що сокіл убив?
 Сумує, воркує, білим світом нудить,
 Літає, шукає, дума — заблудив.
 Щаслива голубка: високо літає,
 Полине до Бога — милого питать.
 Кого ж сиротина, кого запитає,
 І хто їй розкаже, і хто тее знає,
 Де милий ночує: чи в темному гаю,
 Чи в бистрім Дунаю коня напува,
 Чи, може, з другою, другу кохає,
 Її, чорнобриву, уже забува?
 Якби-то далися орлині крила,
 За синім би морем милого знайшла;
 Живого б любила. Другу б задушила,
 А до неживого у яму б лягла.
 Не так серце любить, щоб з ким поділитися,
 Не так воно хоче, як Бог нам дас:
 Воно жить не хоче, не хоче журиться.
 «Журись»,— каже думка, жалю завдає.
 О Боже мій милий! така твоя воля,
 Таке її щастя, така її доля!

Вона все ходить, з уст ні пари.
 Широкий Дніпр не гомонить:
 Розбивши вітер чорні хмари,
 Ліг біля моря одпочить,
 А з неба місяць так і сяє;
 І над водою, і над гаєм,
 Кругом, як в усі, все мовчить.
 Аж гульк — з Дніпра повиринали
 Малії діти, сміючись.
 «Ходімо гріться! — закричали.—
 Зійшло вже сонце!» (Голі скрізь:
 З осоки коси, бо дівчата).
 .....
 «Чи всі ви тут? — кличе мати. —
 Ходім шукати вечерять.
 Пограємось, погуляймо
 Та пісеньку заспіваймо:
 Ух! ух!
 Солом'яний дух, дух!
 Мене мати породила,
 Нехрещену положила.
 Місяченьку!
 Наш голубоньку!
 Ходи до нас вечеряти:
 У нас козак в очереті,
 В очереті, в осоці,
 Срібний перстень на руці;
 Молоденький, чорнобровий;

Знайшли вчора у діброві.
 Світи довше в чистім полі,
 Щоб нагулятись доволі.
 Поки відьми ще літають,
 Поки півні не співають,
 Посвіти нам... Он щось ходить!
 Он під дубом щось там робить.

Ух! ух!

Солом'яний дух, дух!
 Мене мати породила,
 Нехрещену положила».

Зареготались нехрещені...
 Гай обіззався; галас, зик,
 Орда мов ріже. Мов скажені,
 Летять до дуба... нічичирк...
 Схаменулись нехрещені,
 Дивляться — мелькає,
 Щось лізе вверх по стовбуру
 До самого краю.
 Ото ж тая дівчинонька,
 Що сонна блудила:
 Отаку-то їй причину
 Врожка зробила!
 На самий верх на гіллячці
 Стала... в серце коле!
 Подивилась на всі боки
 Та й лізе додолу.

Кругом дуба русалоньки
 Мовчки дожидали;
 Взяли її, сердешную,
 Та й залоскотали.
 Довго, довго дивовались
 На її уроду...
 Треті півні: кукуріку! —
 Шелеснули в воду.

Защебетав жайворонок,
 Угору летючи;
 Закувала зозуленька,
 На дубу сидячи;
 Защебетав соловейко —
 Пішла луна гаєм;
 Червоніє за горою;
 Плугатар співає.
 Чорніє гай над водою,
 Де ляхи ходили;
 Засиніли понад Дніпром
 Високі могили;
 Пішов шелест по діброві;
 Шепчуть густі лози.
 А дівчина спить під дубом
 При битій дорозі.
 Знать, добре спить, що не чує,
 Як кує зозуля,
 Що не лічить, чи довго жить...